

تأثیر مبلمان شهری بر سرزندگی شهروندان (نمونه موردی: بلوار بندرانزلی)

یاسمن قربانی: دانشجوی دکتری گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی رشت، ایران

yasaman.ghorbani71@gmail.com

حسین صفری: استادیار و عضو هیئت علمی گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی رشت، ایران

hossein.safari110@gmail.com

چکیده

بهبود و ارتقای کیفیت محیط شهری از جمله اهداف برنامه ریزی شهری است. وجود عناصر مبلمان شهری استاندارد نه تنها از ضروریات زندگی شهری به شمار می رود، بلکه نقش زیادی در رضایت شهروندان از محیط شهری خواهد داشت. با حضور آن ها در هر فضایی می توان کیفیت و کارایی فضا را افزایش داد و راحتی و آسایش را برای فضا به خوبی فراهم آورد. مبلمان شهری سبب بالا رفتن کیفیت برخورداری شهروندان از محیط پیرامون و افزایش رفاه و لذت آن ها در خیابان، پارک و عرصه های دیگر شهری می شود. از سویی عدم توجه به چیدمان و کیفیت مبلمان شهری باعث آشفتگی بصری و ایجاد ناراضی برای شهروندان خواهد شد و در نتیجه سرزندگی فضای شهری را به خطر می اندازد. در پژوهش حاضر نقش سرزندگی بر جایگاه مبلمان شهری در بلوار شهر بندرانزلی از دیدگاه شهروندان این شهر با روش تحقیق توصیفی-تحلیلی مورد و ارزیابی قرار گرفته است. در مرحله بعد به برداشت میدانی از بلوار بندرانزلی پرداخته شده است. برای روایی و پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ و برای آزمون فرضیه ها از آزمون فریدمن در نرم افزار SPSS استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان دهنده این است که میان مولفه های سرزندگی و جانمایی مبلمان شهری رابطه مستقیم برقرار است با توجه به نقش و اهمیت مبلمان در زیباسازی و منظر شهری و دید و نظر رو به دریا و فعالیت های بندری به ارائه پیشنهادها و راه حل های اجرایی جهت سرزندگی بیشتر در این فضای شهری پرداخته می شود که عبارتند از: ۱- جانمایی و چیدمان مناسب مبلمان فضایی ۲- توجه به امنیت و رفاه و القای حس آرامش به شهروندان با استفاده از مبلمان مناسب ۳- تنوع و خلاقیت در کاربری های بلوار ۴- تناسب میان مبلمان فضایی با هویت شهری جهت ایجاد حس تعلق در شهروندان.

کلمات کلیدی: سرزندگی؛ مبلمان شهری؛ بندرانزلی؛ فضای عمومی شهری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. مقدمه

فضاهای شهری یکی از بارزترین عرصه های تجلی هویت، فرهنگ و تمدن جامعه شهری است و علاوه بر اینکه تجلی گاه عملکرد بین انسان و فضا است، از نظر سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نیز ارزش والایی دارد (نظری و رضا بیگی ثانی، ۱۳۹۰). آنچه که یک فضا را به یک مکان سرزنده و پویا تبدیل می کند، حضور فعال مردم در محیط است. در واقع تنوع فعالیت هایی که در یک مکان در ۲۴ ساعت در روز یا هفت روز هفته رخ می دهد، شاخصی از سرزندگی آن مکان است (چپ من، ۱۳۹۴).

فضاهای عمومی به مثابه ی کلیتی در دسترس برای همه ی مردم و با آزادی موجود تعریف شده است. فضاهای عمومی بستر مشترکی است که مردم فعالیت های کارکردی و مراسمی را که پیوند دهنده ی اعضای جامعه است، را در آن انجام می دهند، چه در روزمرگی معمولی باشند و چه جشنواره های دوره ای، صحنه ای است که روی نمایش زندگی جمعی، در معرض دید قرار می گیرد. فضاهای عمومی را می توان، کالبدی برای پاسخگویی به نیازها و خواسته های اجتماعی انسان قلمداد کرد (احمدی مرند، ۱۳۹۳).

با گسترش فزاینده شهرنشینی و افزایش جمعیت شهرنشینان و مشکلات ناشی از آن، فراهم آوردن امکاناتی برای رفاه حال شهروندان بیش از پیش ضروری می نماید. مبلمان شهری اجزای غیر ثابت محیط های شهری است که به عنوان عناصر مکمل در میان فضاهای بین ساختمان ها و بناها قرار دارد. مبلمان شهری در تعریف شخصیت عملکردی فضاها نقش مهمی ایفا می کند و در چگونگی روحیه شهر و شهروندان بسیار موثر است (بهمنی کارزونی و جلالی، ۱۳۹۲). مبلمان شهری جزئی از عناصر یا تسهیلات و امکانات شهری نیمه ثابت شهر هستند که در سازماندهی محیط مصنوع یا محیط اجتماعی _ فرهنگی با تأمین اهداف سه گانه ساماندهی منظر شهری، هویت بخشی و خواناسازی دخالت دارند. مبلمان شهری از جمله عناصر سازنده فضای شهری محسوب می شود که کمیت و کیفیت، زیبایی، راحتی، دوام و محل استقرار آن نقش بسیار اساسی در دستیابی به شهری زیبا و سالم دارد (مشیری و همکاران، ۱۳۹۳). طراحی شهری به دنبال ایجاد فضاهای مطلوب شهری، ارتقا کیفیت فضاها، کیفیت بصری و زیبایی آن ها می باشد (شعیه، ۱۳۷۹).

فضایی سرزنده است که، حضور قابل توجهی از افراد و تنوع آن ها به لحاظ سن و جنس در ساعات مختلف روز در آن حضور مستمر و ماندگاری داشته باشند به جایی اینکه بخواهند سریع از آن عبور کنند. پاکزاد سرزندگی را با نشاط و شادی برای استفاده کنندگان فضا مترادف می داند، به عقیده وی، فضای فاقد سرزندگی، بی روح، یکنواخت و کسالت بار است. او اعتقاد دارد کلید ایجاد روحیه سرزندگی در فضا، رعایت تنوع در استفاده از رنگ، مناظر، مبلمان، اتفاقات و حتی رفتارها و طیف های کاربران است. اگر شهر را موجودی زنده در نظر بگیریم، برای ادامه زندگی به سرزندگی و نشاط نیازمند است، لازمه سرزندگی حضور مردم است. حیات و سرزندگی خود در میان جمع بودن است و آنچه به یک فضا زندگی می بخشد مردم و حضور فعال و پرشور و نشاط آنها در فضا است (طاهر طلوع دل و سادات، ۱۳۹۶). سرزندگی یکی از مؤلفه های سازنده ی کیفیت کلی طراحی شهری یک محیط است. به گفته ی سقراط در قرن پنجم قبل از میلاد، هدف اصلی از ایجاد شهر، تأمین نشاط و خوش بختی شهروندان است. شهر بارزترین نمود تمایل و نیاز بشر به منزله ی کالبدی است و به واسطه ی حضور و حرکت انسان جان می گیرد و به حیات خود ادامه می دهد (گلکار، ۱۳۸۷).

در ارتباط با مبحث مبلمان شهری، به عنوان عامل تاثیرگذار در سرزندگی شهری مطالعات زیادی به صورت کلی به این موضوع اشاره کرده و هیچ یک به کیفیت مبلمان شهری از حیث چیدمان و جانمایی آن نپرداخته اند. با توجه به مطالب گفته شده این مقاله با هدف ارزیابی میزان تاثیر مبلمان شهری بر سرزندگی شهروندان شکل گرفته است. از این رو سوالاتی مطرح می شود:

- رابطه میان سرزندگی و چیدمان و جانمایی مبلمان شهری چیست؟
- ایجاد حس سرزندگی در فضای شهری از طریق مبلمان چگونه امکان پذیر است؟

۲. پیشینه تحقیق

در رابطه با مبحث مبلمان شهری تاکنون مطالعات زیادی صورت گرفته است و در ارتباط با حضور پذیری و سرزندگی فضاهای شهری نیز اندیشمندان مختلفی به ارائه نظریه پرداخته اند. جین جیکوبز و کوین لینچ، سالزاون، کوروش گلکار و بسیاری از گروه های مطالعاتی از این قبیل افراد هستند. این افراد هر کدام با رویکردی خاص به این مفهوم نگریسته اند. جین جیکوبز در "کتاب مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکا" منتشر شده در سال ۱۹۶۱ سرزندگی خیابان را امکان برقراری برخوردها و کنش های مفید بین افراد و تماشا کردن دیگران می داند (جیکوبز، ۱۹۶۱). کوین لینچ در کتاب "تئوری شکل شهر" عمدتاً سرزندگی را در مقیاس کلان مورد بررسی قرار می دهد و معتقد است سرزندگی به همراه ۵ عامل دیگر معنی، تناسب، دسترسی، نظارت و اختیار، کارایی و عدالت، محورهای عملکردی شکل خوب شهر را تشکیل می دهند (لینچ، ۱۳۸۱). در راهنمای "مکان عمومی برای مردم" در سال ۲۰۰۷، برای فضاهای شهری موفق کیفیت سرزندگی یک مکان، پویایی، فعال بودن، امنیت و راحتی، تنوع، قابلیت سرگرم کنندگی آن تعریف شده است (دادپور، ۱۳۸۳).

کوروش گلکار (۲۰۰۷) سرزندگی را معادل واژه قابلیت زیستن و بعضاً زندگی یا حیات می داند. او سرزندگی شهری را به عنوان یکی از مؤلفه های سازنده کیفیت کلی طراحی شهری تعریف می نماید که به عبارت دیگر "سرزندگی" به همراه شانزده کیفیت دیگر، یعنی خوانایی، شخصیت بصری، حسن زمان، غنای حسی، رنگ تعلق، آموزندگی، نفوذپذیری و حرکت، اختلاط کاربری و فرم، همه شمول بودن، کیفیت عرصه همگانی، آسایش اقلیمی، ایمنی و امنیت، انعطاف پذیری، همسازی با طبیعت، انرژی - کارایی و پاکیزگی محیطی، پدیده ای به نام کیفیت طراحی شهری را می آفریند. کیفیت های مورد توجه در طراحی شهری که (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۱) در نظر گرفته است، شامل هویت، تداوم محوریت، کیفیت عرصه همگانی، سهولت حرکت، خوانایی، تطابق، تنوع و سرزندگی، معنی، دسترسی، کنترل و نظارت، سازگاری، کارایی، عدالت، انعطاف غنای، پذیری، تناسب بصری، تنوع حسی، رنگ تعلق و ... می باشد.

رحمانی فیروزچاه و سهرابی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "بررسی جامعه شناختی رابطه بین مبلمان شهری و کیفیت زندگی" نشان دادند که بین میزان دسترسی مبلمان شهری و ابعاد کیفیت زندگی یعنی سلامت جسمانی، سلامت روانی، ارتقای ارتباط اجتماعی و رضایت از محیط کالبدی شهر، رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد و مبلمان شهری از بین مجموعه عوامل موثر بر کیفیت زندگی، نقش مهمی را ایفا می نماید.

۳. مفهوم سرزندگی در فضای شهری

فضای شهری فضای مشترکی است که مردم فعالیت های روزمره ی خود از جمله فعالیت های سیاسی، اجتماعی، مذهبی، ورزشی، دادو ستد و ... را در آن انجام می دهند و شهر نیز همانند خانه می بایست ویژگی هایی جهت آسایش و راحتی شهروندان داشته باشد (آبادی، رحیمی، میرزایی، ۱۳۹۲). یکی از معیارهای با کیفیت بودن طراحی شهری، سرزندگی و نشاط در محیط است. محیط های سرزنده باعث شکل گیری و افزایش تعاملات اجتماعی بین شهروندان می گردد (دادپور، ۱۳۹۱). سرزندگی، پویایی و جذابیت فضای شهری در مقابل ملال انگیزی آن بازتاب نوع فعالیت هایی است که در فضا صورت می گیرد (پاکزاد، ۱۳۹۰).

سرزندگی قابلیت مکان برای تامین تنوعی از فعالیت ها و استفاده کنندگان (با پیش زمینه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) با هدف تنوع تجربیات و تعاملات اجتماعی به گونه ای که امنیت، برابری و راحتی را برای همه استفاده کنندگان فراهم آورد؛ در نظر گرفت. سرزندگی عاملی است که در نتیجه ی جذابیت فضاها و رضایت شهروندان حاصل می شود که در نهایت منجر به ایجاد فضایی زیست پذیر می گردد (احمدی مرند، بلیلان اصل، ۱۳۹۴). دکتر کوروش گلکار در پژوهشی که در باب کیفیت سرزندگی در طراحی شهری انجام داد، سرزندگی را معادل مفهوم "Livability" "Liveliness" مطرح و حصول آن را در گرو کیفیات مطلوب طراحی شهری دانسته است، کیفیاتی چون خوانایی، رنگ تعلق، همه شمولی، انعطاف پذیری، شخصیت بصری، آموزش، کیفیت عرصه همگانی، هم سازی با طبیعت، حس زمان، انرژی، آسایش اقلیمی، نفوذپذیری و حرکت، غنای حسی، ایمنی و امنیت، اختلاط کاربری و فرم، کارایی و پاکیزگی محیطی؛ که در کنار سرزندگی، «کیفیت کلی طراحی شهری» را شکل می دهند. با توجه به تعاریف عبارت از: «فضایی که در آن حضور قابل توجهی از افراد و تنوع آن ها (به فعالیت و سرزندگی، «فضای شهری سرزنده» لحاظ سن و جنس) در گستره زمانی وسیعی از روز که فعالیت آن ها عمدتاً به شکل انتخابی یا اجتماعی بوده و دارای دو رویه است که یک رویه آن به پیش، فرهنگ مردم و ادراک آن ها وابسته است و دیگری به کیفیت و زیبایی فضاها و شهری و معماری مربوط می شود که با هم ارتباط متقابل دارند».

۴. معیارهای تحقق حس سرزندگی

۴-۱- عوامل کالبدی

عوامل کالبدی شامل تنوع عملکرد، کیفیت فضا، دسترسی، تنوع کاربری، نورپردازی، مبلمان فضایی، سیمای شهری به شرح زیر است.

۴-۲- تنوع عملکرد

تنوع کیفیتی است که لازمه پاسخ گویی به نیازها، عواطف و احساسات مختلف و متعدد مردم است. گوناگونی تجربه فضا دلالت بر ویژگی های محیطی مکان های می کند که واجد فرم ها، استفاده ها و معانی گوناگون باشند. مکانی که تنوع فعالیت و کاربری مختلط داشته باش، در بر گیرنده گونه های متنوع ساختمانی با فرم های متنوع می گردد؛ چنین مکانی انسان های مختلف را در اوقات گوناگون با منظوره های متنوع به خود جذب می کند. هدف از تنوع، این است که میزان حق انتخاب را فزونی دهد و از احساس یکنواختی و ملال جلوگیری کند (طاهر طلوع دل و سادات، ۱۳۹۶).

۴-۳- کیفیت های فضایی

کیفیت های فضایی لازم جهت ساخت مکان های مطلوب را این چنین نام می برد: "نفوذپذیری"، "گوناگونی"، "خوانایی" (فرم کالبدی - الگوی فعالیتی) "انعطاف پذیری"، "تناسبات بصری"، "غنای حسی"، "حس تعلق" (طاهر طلوع دل و سادات، ۱۳۹۶).

۴-۴- دسترسی پذیری

یکی از الزامات امنیتی، محافظت در برابر رفت و آمد خودروها است. عدم محافظت موجب محدودیت در ایجاد فعالیت های انتخابی در فضاهای باز می شود؛ کودکان باید دست در دست بزرگسالان باید حرکت کنند، بزرگسالان از گذشتن از خیابان ها واهمه دارند و حتی قدم زدن در پیاده رو نیز امن نیست. هر محیط شهری ویژگی های بالقوه ای دارد و آسیب های حضور وسایط نقلیه، ظاهر محیط را بسیار مغشوش و بیم قیاس می نمایند (آن توماس، ۱۳۸۰).

۴-۵- تنوع کاربری

یکی از ملزومات و احتیاجات طراحی یک فضای شهری، ایجاد جذابیت و خلق یک محیط جذاب است. گوردن کالن در کتاب "منظر شهر" بیان می کند که چگونه بیان خصوصیات بصری محیط، به افزایش کیفیت و ارتقای حس مکان در یک فضای شهری کمک می نماید (گهل، ۱۳۶۶). کاربری هایی هم چون تریا، رستوران و خدماتی همچون همانند دسترسی مناسب به وسایل نقلیه عمومی، تلفن همگانی و علاوه بر این متنوع نمودن فعالیت های درون عرصه مجموعه نیز به سرزندگی مجموعه کمک شایانی می نماید (پاکزاد، ۱۳۸۶).

۴-۶- نورپردازی فضایی

نور می تواند در درک محیط تاثیر گذار باشد، می تواند محیط را روحانی، دعوت کننده، گرم و صمیمی، دلپذیر یا گاهی مهیج نماید. انعطاف بیش از حد نور مصنوعی به رقابت با نور روز برخاسته و می تواند شب را نیز از تنوع بصری فوق العاده ای سرشار نماید (طاهر طلوع دل و سادات، ۱۳۹۶).

۴-۷- مبلمان فضایی

نیاز اولیه برای احساس بودن در فضا، داشتن گوشه ای دنج، از آن خود و استفاده راحت از فضا برای مدتی کوتاه است. مردم این تملک را از راه های مختلف به دست می آورند: خردسالان از مجسمه ها بالا می روند؛ جوانان به دیوارها تکیه می زنند یا بر پله ها لم می دهند و مسن ترها به مکان های راحت تری مانند صندلی های پشت دار نیاز دارند. یک فضای مناسب در مجتمع بیش ترین گوناگونی را در جاهای نشستن فراهم می آورد. دیوارهای کوتاه بیانگر مرز هستند؛ اما اگر ابعاد و اندازه های آن ها مناسب باشند، می توان از آن ها به عنوان استراحت گاهی موقت، تکیه گاه یا سطحی برای نشستن استفاده نمود. نرده های خوش طرح نیز در فضاهای شهری نقشی مهم دارند. جوانان از آن به جای صندلی یا پله برای نشستن و تماشای آمد و شده استفاده می کنند. وجود صندلی های ردیفی بیانگر درک نکردن نیازهای انسان برای صحبت کردن و گرد هم نشستن هنری طراحی است صندلی های ثابتی که به طرزی کاملاً شده بیش تر تمایل برای تزئین فضا را نشان می دهند تا

فراهم آوردن مکانی دوستانه، فقدان صندلی های راحت، بی توجهی به بزرگ سالان را نشان می دهد و حذف پله ها و سکوهایی قابل نشستن بیانگر نابرداری در مورد جوانان است (لنارد، ۱۳۸۶).

۴-۸- سیمای شهری

موضوع قابل بحث در سیمای شهری، نمای شهری است. عناصر عمده و مؤثر در نمای شهری را می توان در مقیاس، رنگ، شکل و مصالح جستجو کرد. رنگ نما و مصالح بکار رفته را نیز می توان در میزان تازگی و تمیزی و یا فرسودگی آن ها دید، هر یک از شرایط فوق می تواند به تبعات مختلفی در ایجاد طراوت، زیبایی، جذابیت، آرامش و یا بالعکس در ایجاد کسالت، سردی و یا خستگی در فضا منجر شود (صدوقیان زاده، ۱۳۷۶).

۵. نقش مبلمان شهری در سرزندگی

یکی از عواملی که در سرزندگی فضای شهری و تکاپو بخشیدن به آن تاثیرگذار است مبلمان شهری است که یکی از اجزای اصلی محیط می باشد و نقش مهمی در درک فضایی شهروندان دارد. مبلمان شهری در آراستن شهر و به وجود آوردن تناسب بصری فضا اهمیت زیادی دارد و به همین دلیل از عوامل چهره ساز شهر محسوب می شود. در واقع وظیفه ی هدایت، امنیت، ارتباط، راحتی، تبلیغات، تزیین و تفریح در شهر برعهده مبلمان شهری است (حناچی و مژگانی، ۱۳۸۷). مبلمان شهری جزئی از عناصر نیمه ثابت است که در سازماندهی محیط مصنوع دخالت دارد و نقش مهمی را در محیطهای اجتماعی و فرهنگی ایفا می کند (راپاپورت، ۱۳۶۸).

۶. مبلمان شهری

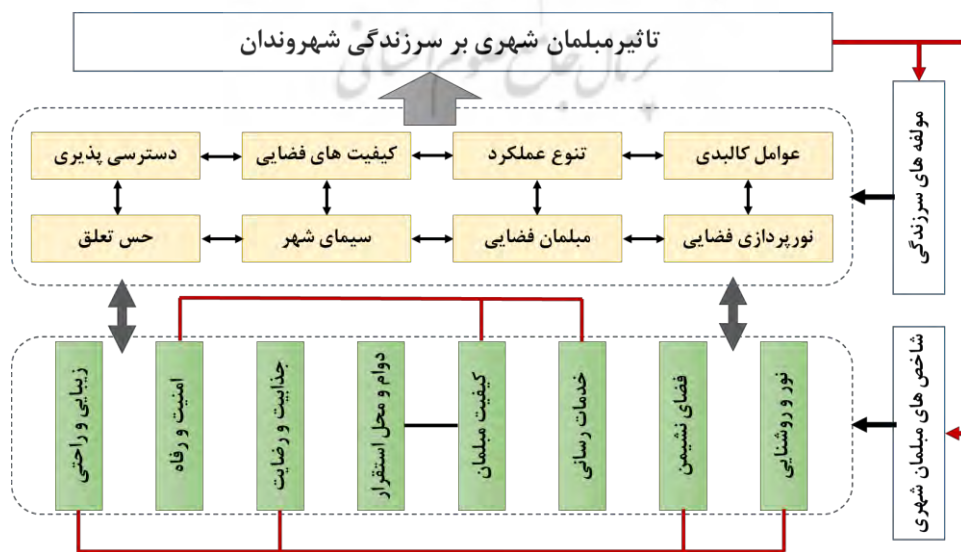
مبلمان شهری به مجموعه ی وسیعی از وسایل، اشیاء، دستگاه ها، نمادها، خرده بناها، فضاها و عناصری گفته می شود که چون در شهر و خیابان و در کل در فضای باز نصب شده اند و استفاده ی عمومی دارند، به این اصطلاح معروف شده اند (مرتضایی، ۱۳۸۲). کلیه عناصری که در فضای عمومی شهری به خصوص میدانها، خیابان ها و پارک ها برای افزایش میزان ایمنی و سطح آسایش و زیبایی محیط نصب و ساخته می شوند و منظر شهری را می سازند مبلمان شهری نامیده می شوند (کلانتری و انصافیان، ۱۳۹۰). عناصری مانند نیمکت ها، ایستگاه های اتوبوس، علائم، منابع نوری، صندوق های پستی، سطل های زباله، گل جای ها و ... که برای راحتی، آسایش و زیبایی بیشتر، ارائه اطلاعات، کنترل حرکت، ایجاد امنیت و رفاه کاربران در فضاهای شهری قرار داده شده اند مبلمان شهری نام دارند (زنگی آبادی و تبریزی، ۱۳۸۳).

۷. نقش مبلمان شهری در نظام شهری

در معماری اسلامی از دوران صفویه همواره خانه های ایرانی در کوچه و خیابان الگوی سکوی خصوصی داشتند (بکری زاده، ۱۳۸۹). بدین ترتیب که هر خانه سکوی اختصاصی برای نشستن داشت و صاحبخانه در آنجا به فضای عمومی خیابان نظر می کرد بدون آنکه حریم خصوصی خانه مخدوش گردد، هر خانه چنین سکویی داشت و عابران پیاده نیز از آن استفاده می نمودند که این امر به نحوی سبب زنده شدن معابر شده است (اسپیکتر، ۱۳۵۳). مبلمان شهری از جمله عناصر سازنده فضای شهری محسوب می شود که کمیت و کیفیت، زیبایی، راحتی، دوام و محل استقرار آن نقش بسیار اساسی در دستیابی به شهری زیبا و سالم دارد (زنگی آبادی و تبریزی، ۱۳۸۴). این عنصر بخش مهمی از محیط زیست و شهر ما را تشکیل می دهد که در تعامل مستقیم یا غیر مستقیم با سایر امکانات شهری (با کاربردهای متفاوت) است (موره، ۱۳۷۳) بر همین اساس ایجاد سازگاری و هماهنگی بصری بین اجزاء مبلمان شهری با سایر المان های شهری، جهت تشدید و تکمیل زیبایی فضای شهری امری اجتناب ناپذیر است (پاکزاد، ۱۳۸۴).

۸. چارچوب محتوایی

بر اساس مطالعات مبانی نظری و پیشینه تحقیق و با توجه به عوامل و مولفه های مطرح شده در پیشینه تحقیق از سوی صاحب نظران مختلف در زمینه سرزندگی و چیدمان مبلمان شهری در فضاهای عمومی، مجموعه ای از معیارها و شاخص های اصلی تجمیع، جهت ارزیابی تاثیر مبلمان شهری بر سرزندگی شهروندان به صورت مدل مفهومی معرفی می گردد (شکل ۱).

شکل ۱. مدل تحلیلی دست یابی به مطلوبیت مولفه های سرزندگی و شاخص های مبلمان شهری (نگارندگان)

۹. روش تحقیق

در این پژوهش از روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی و پرسشنامه به جمع آوری اطلاعات پرداخته شده است، که در روش توصیفی، مطالعات کتابخانه ای، گزارش های مرتبط با موضوع تحقیق، منابع و اسناد مورد بررسی قرار گرفته است و همچنین از روش تحقیق موردی و شیوه تحقیق مشاهده در بستر مطالعات میدانی و از ابزار پرسشنامه بهره گرفته شده است. با توجه به اهداف پژوهش، نمونه موردی از محیطی انتخاب گردید که امکان استفاده از آن برای اقبال مختلف جامعه فراهم بوده و در دسترس همه افراد قرار دارد. از این رو از میان فضاهای عمومی، بلوار بندرانزلی به دلیل قدمت و دید و منظر به دریا و به دلیل دارا بودن مبلمان و عناصر شهری و همچنین به دلیل آشنایی و استفاده بسیاری از گروه های مختلف مردم انتخاب گردید.

حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر تعیین شد و به منظور افزایش دقت داده ها، تعداد ۲۵۰ پرسش نامه به صورت غیر حضوری و ۱۵۰ پرسش نامه حضوری در این بلوار توزیع شد. در این پژوهش برای تدوین چارچوب نظری با استفاده از روش اسنادی، مبانی نظری موضوع بیان شده است. علاوه بر مشاهده مستقیم و تحلیل کیفی فضای شهری مورد مطالعه و بررسی و چگونگی رفتارهای شکل گرفته در فضا، به تحلیل کمی شاخص ها با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق ساخته بر اساس حجم نمونه با توضیحات فوق و تبدیل یافته های کیفی به مولفه های کمی از طریق نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ پرداخته شده است.

۱۰. نمونه موردی:

مشاهده مستقیم: استقبال شهروندان از بلوار بندرانزلی بسیار زیاد است، به خصوص در روزهای آخر هفته، حضور آن ها به اوج خود می رسد. به دلیل تنوع فضای سبز و وجود دریا و دید و منظر به فعالیت های بندری، این بلوار در اکثر ساعات روز و در روزهای مختلف سال مملو از جمعیت است. فعالیت ها در این بلوار معمولاً به چند صورت انجام می شود: نشستن و ایستادن مقابل دریا، نشستن و ایستادن به منظور صحبت و استراحت، حضور در کافه های حاشیه بلوار.

شکل ۲- کافه های حاشیه بلوار بندرانزلی (ماخذ: نگارندگان)

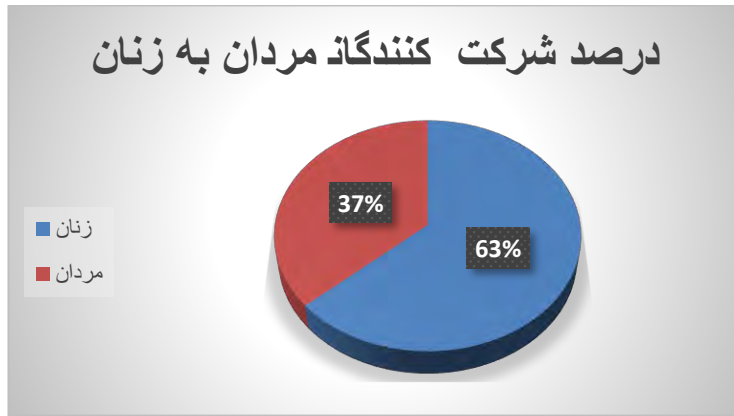

شکل ۳- کیفیت و چیدمان مبلمان فضایی بلوار بندرانزلی (ماخذ: نگارندگان)

مشاهده غیر مستقیم: جهت ارزیابی چیدمان مبلمان فضای شهری محدوده ی مورد نظر با توجه به مولفه های سرزندگی، پرسشنامه ای تهیه و در میان شهروندان توزیع گردید. میزان تاثیرگذاری مبلمان شهری و مولفه های سرزندگی در قالب سولاتی آنالیز شده مورد پرسش قرار گرفت. بنابراین از بین ۱۰۴ نفر به عنوان جامعه نمونه انتخاب گردید.

از تعداد کل شرکت کنندگان، به شکل تصادفی ۶۳،۵٪ را زنان و ۳۶،۵٪ را مردان تشکیل داده اند. (شکل ۲).

درصد شرکت کنندگان مردان به زنان

شکل ۴= نسبت زنان و مردان در جامعه نمونه

نظر افراد در رابطه با میزان تاثیر مبلمان شهری بر سرزندگی بلوار بندرانزلی به طور خلاصه در جدول شرح داده شده است.

جدول ۱. نظر افراد در رابطه با میزان تاثیر مبلمان شهری بر سرزندگی بلوار بندرانزلی (ماخذ: نگارندگان)

مؤلفه ها	ردیف	عوامل	کاملا موافقم	موافقم	ممتنع	مخالقم	کاملا مخالفم
چیدمان و کیفیت مبلمان فضایی	۱	چیدمان و جانمایی مبلمان بلوار بندرانزلی (میز، نیمکت، سطل زباله، چراغ های روشنایی)	۶۱٪	۳۰٪	۲۵٪	۳۳٪	۵٪
	۲	کیفیت عناصر مبلمان (میز، نیمکت، سطل زباله، چراغ های روشنایی)	۲۹٪	۱۰٪	۲۲٪	۴۷٪	۸٪
	۳	تعداد عناصر مبلمان به ویژه نیمکت ها و سطل های زباله با توجه به وسعت بلوار	۳۱٪	۱۷٪	۱۳٪	۵۱٪	۱۳٪
	۴	نظافت و پاکیزگی بلوار	۱۰٪	۳۱٪	۱۹٪	۲۹٪	۱۹٪
تنوع در کاربری	۵	کاربری های متفاوت اعم از کافه، رستوران، نمازخانه و فضاهای بازی کودکان	۱۹٪	۱۷٪	۲۰٪	۴۵٪	۱۵٪
	۶	کیفیت فیزیکی کف سازی بلوار برای پیاده روی	۱۹٪	۳۴٪	۱۶٪	۲۷٪	۱۹٪
دوام و محل استقرار	۷	قابلیت برگزاری مراسم، کلاس های آموزشی و تفریحی	۶۱٪	۲۳٪	۱۴٪	۳۶٪	۱۹٪
	۸	گذراندن اوقات فراغت به صورت فردی و خانوادگی	۷۷٪	۲۵٪	۲۸٪	۲۷٪	۱۰٪
	۹	انجام فعالیت های اجتماعی و جمعی مانند آمفی تئاتر	۱۰٪	۱۴٪	۱۱٪	۴۴٪	۲۸٪
امنیت و رفاه	۱۰	هشدار های ایمنی	۷۷٪	۳۲٪	۱۴٪	۳۴٪	۱۰٪
	۱۱	آرامش روانی و احساس امنیت	۳۱٪	۱۸٪	۲۰٪	۳۴٪	۲۳٪
جذابیت و زیبایی	۱۲	هماهنگی و هارمونی های رنگی مبلمان بلوار (نیمکت، سطل زباله، چراغ های روشنایی)	۱۰٪	۶۱٪	۲۱٪	۴۸٪	۲۳٪
	۱۳	تنوع گونه ای و پوشش گیاهی	۱۰٪	۴۲٪	۲۴٪	۱۷٪	۵٪
حس تعلق	۱۴	کیفیت بصری و دید و منظر به دریا	۳۹٪	۳۹٪	۱۱٪	۸٪	۱٪
	۱۵	تمایل به حضور دوباره در فضای بلوار	۲۷٪	۴۲٪	۲۰٪	۵٪	۳٪
	۱۶	یادآور خاطرات و حس تعلق به مکان	۴۸٪	۴۲٪	۶٪	۲٪	۰٪
	۱۷	کیفیت روشنایی	۶۱٪	۳۲٪	۲۶٪	۲۷٪	۶٪
حضور افراد در ساعات مختلف	۱۸	جذابیت فضای روشنایی	۴۱٪	۲۱٪	۲۶٪	۳۶٪	۱۱٪
	۱۹	حضور شهروندان در ساعات مختلف شبانه روز و استفاده از مبلمان فضایی	۹٪	۳۴٪	۱۳٪	۲۷٪	۱۵٪
حضور قشرهای مختلف	۲۰	قابلیت استفاده متفاوت در طول هفته و روزهای تعطیل	۲۷٪	۴۲٪	۲۰٪	۵٪	۳٪
	۲۱	حضور شهروندان در گروه های سنی مختلف	۱۹٪	۱۷٪	۲۰٪	۴۵٪	۱۵٪
	۲۲	استفاده قشرهای متنوع از فضا	۱۱٪	۳۷٪	۱۴٪	۲۰٪	۱۶٪

در این پژوهش به منظور تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. میانگین آلفای کرونباخ به دست آمده در این پژوهش برای پرسشنامه ها برابر ۰,۹۸۱ شده است. آلفای کرونباخ برای تک تک مولفه ها به ترتیب درصد به دست آمده در جدول ۲ نشان داده شده است. این اعداد نشان دهنده آن است که پرسشنامه مورد استفاده از قابلیت اعتماد و یا به عبارت دیگر از پایایی لازم برخوردار است.

جدول ۲. تحلیل پایایی داده ها از طریق آلفای کرونباخ (ماخذ: نگارندگان)

ضریب آلفا کرونباخ	تعداد سوال ها	مولفه ها
۰,۸۲۲	۴	چیدمان و کیفیت مبلمان فضایی
۰,۹۶۳	۳	تنوع در کاربری
۰,۹۷۶	۲	دوام و محل استقرار
۰,۹۳۵	۲	امنیت و رفاه
۰,۹۴۴	۳	جذابیت و زیبایی
۰,۹۷۱	۲	حس تعلق
۰,۹۳۰	۲	نور و روشنایی
۰,۹۷۱	۲	حضور افراد در ساعات مختلف
۰,۷۱۰	۲	حضور قشرهای مختلف

۱۱. تجزیه و تحلیل :

برای تجزیه و تحلیل داده های کمی متناسب با سوال های پژوهش و الویت بندی نسبی متغیرها، از آزمون فریدمن در جامعه مورد مطالعه استفاده شده است. لازم به ذکر است که تمامی تحلیل ها به کمک نرم افزار نسخه ۲۴ SPSS انجام شده است.

اولویت بندی مولفه های اصلی پژوهش را با استفاده از آزمون فریدمن انجام داده شده است. آزمون فریدمن نشان می دهد که در سطح معناداری، تفاوت معنا داری بین میانگین رتبه هر یک از مولفه های مربوط به پژوهش وجود دارد. جدول ۳ اولویت بندی مولفه های مرتبط با سرزندگی و مبلمان شهری را نشان می دهد.

جدول ۳. اولویت بندی متغیرها بر اساس آزمون فریدمن برای جوامع تحقیق (ماخذ: نگارندگان)

میانگین آزمون	مولفه ها
۵,۸۴	چیدمان و کیفیت مبلمان فضایی
۶,۴۹	تنوع در کاربری
۶,۶۱	دوام و محل استقرار
۶,۷۷	امنیت و رفاه
۶,۲۵	جذابیت و زیبایی
۱,۶۰	حس تعلق
۲,۳۸	نور و روشنایی
۴,۳۷	حضور افراد در ساعات مختلف
۴,۷۱	حضور قشرهای مختلف

تعداد	میانگین آزمون
۱۰۴	مجدور کای دو
۴۴۳,۶۹۰	درجه آزادی سطح
۸	سطح معناداری

جدول ۴. آزمون فریدمن برای جوامع تحقیق (ماخذ: نگارنده)

با توجه به آزمون فریدمن، مقدار کای دو برابر با ۴۴۳,۶۹۰، درجه آزادی ۸ و میزان سطح معنادار ۰,۰۰۰ (کمتر از ۵ درصد) بوده است. در نتیجه ادعای یکسان بودن اولویت ها پذیرفته نمی شود. همان طور که در جدول ۳ نشان داده شده است، امنیت و رفاه در بین ابزارهای سرزندگی از اولویت اول و حس تعلق از اولویت آخر برخوردار است.

۱۲. بحث و نتیجه گیری:

با توجه به سؤالات، فرضیات و روند انجام این پژوهش مشخص شد که عناصر کالبدی معماری از جمله وجود چیدمان و کیفیت مبلمان فضایی، امنیت و رفاه، جذابیت و زیبایی، نور و روشنایی، خوانایی، حس تعلق، فضای سبز و حضور افراد به صورت پیاده در بلوار ها و پارک ها در بازه های زمانی مختلف و به قصد انجام فعالیت های انتخابی و اجتماعی؛ در ارتقاء سرزندگی شهروندان تأثیرگذار هستند. چرا که حضور افراد زمینه ساز سایر کیفیت های موثر بر سرزندگی است. بنابراین ضرورت توجه مدیران و طراحان شهری به طراحی و مکان یابی صحیح این عناصر در معابر شهری، می تواند تأثیر چشمگیری در افزایش نشاط، حضور و سرزندگی مردم در این فضاهای عمومی شهری داشته باشد.

با توجه به مطالعات و بررسی های انجام شده و نتایج به دست آمده از پرسشنامه ها اینطور به نظر می رسد فرضیه اصلی پژوهش که عبارتند از: (میان مولفه های سرزندگی و جانمایی مبلمان شهری رابطه مستقیم برقرار است.) مورد تایید قرار گرفته است با توجه به نقش و اهمیت مبلمان در زیباسازی و منظر شهری و دید و

نظر رو به دریا و فعالیت های بندری به ارائه پیشنهادها و راه حل های اجرایی جهت سرزندگی بیشتر در این فضای شهری پرداخته می شود: ۱- جانمایی و چیدمان مناسب مبلمان فضایی ۲- توجه به امنیت و رفاه و القای حس آرامش به شهروندان با استفاده از مبلمان مناسب ۳- تنوع و خلاقیت در کاربری های بلوار ۴- تناسب میان مبلمان فضایی با هویت شهری جهت ایجاد حس تعلق در شهروندان.

مراجع

۱. آبادی، رحیمی، میرزایی (۱۳۹۲). تحلیل تطبیقی مبلمان شهری حاشیه کازرون و زاینده رود. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ۲۸.
۲. آن توماس، جیم (۱۳۸۰). سرزندگی فضای شهری در بارسلونا. (سید محمد دشتیان: مترجم) شهرداریها، شماره ۲۵، سال سوم، ص ۴۳-۴۵.
۳. اسپکتر، د (۱۳۵۳). انجمن گرافیکی فضای شهری نیویورک.
۴. احمدی مرند، نسترن؛ بلیان اصل، لیدا؛ (۱۳۹۴). بررسی اهمیت سرزندگی در کیفیت فضاهای شهری و عوامل موثر بر آن، کنفرانس بین المللی انسان، معماری، عمران و شهر، تبریز، مرکز مطالعات راهبردی معماری و شهرسازی.
۵. احمدی مرند، نسترن. (۱۳۹۳). طراحی مجتمع تجاری، تفریحی، توریستی در منطقه آزاد ارس با رویکرد پایداری اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تبریز.
۶. بهمنی کازرونی، سارا، جلالی، آزاده (۱۳۹۲). تاثیر نشانه ها و المان های شهری بر خوانایی شهرها، همایش ملی عناصر زیباسازی شهری، شیراز.
۷. بکری زاده، حکیم؛ عبدالحسینی، امیر؛ الماسی، امیر (۱۳۸۹). تحلیل فضای مبلمان شهری محدوده مرکزی شهر ایلام، فرهنگ ایلام، (۲۹ و ۲۸)، ۳۷-۶۲.
۸. پاکزاد، سوری (۱۳۹۰). راهنمای روشنایی مناطق شهری، تهران: انتشارات آرمانشهر، ۱.
۹. پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۶). مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری، انتشارات شهیدی، تهران، چاپ دوم.
۱۰. پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۴). راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران وزارت مسکن و شهرسازی. تهران: معاونت شهرسازی و معماری.
۱۱. جیکوبز، جین (۱۹۶۱). مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی. ترجمه حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، تهران: دانشگاه تهران.
۱۲. چپ من، دیوید. (۱۳۸۴). آفرینش محلات و مکان ها در محیط انسان ساخت، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
۱۳. حناچی، سیمین. مؤگانی، پروانه. (۱۳۸۷). اصول بهسازی و بازسازی فضاهای فرسوده شهری توسط عناصر مبلمان شهری.
۱۴. دادپور، سارا (۱۳۸۳). معیارهای سرزندگی فضاهای شهری، مطالعه موردی: بخشی از خیابان ولیعصر تهران. جستارهای شهرسازی. (۳۷)، ۳۹-۳۴.
۱۵. دادپور، سارا (۱۳۹۱). معیارهای سرزندگی شهری، (مطالعه موردی: بخشی از خیابان ولیعصر تهران)، جستارهای شهرسازی، شماره های ۲۷ و ۲۸، ص ۲۴-۲۹.
۱۶. راپاپورت، ا. (۱۳۶۸). منشاء فرهنگی مجتمع های زیستی. دانشگاه علم و صنعت.
۱۷. رحمانی فیروزجاه، علی؛ سهرابی، سعیدیه. (۱۳۹۴). بررسی جامعه شناسی رابطه بین مبلمان شهری و کیفیت زندگی، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی، سال پنجم، شماره ۱۶، ۱۷۹-۲۰۰.
۱۸. رفیعیان، مجتبی؛ تقوایی، علی اکبر؛ خادمی، مسعود؛ علی پور، روجا. (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی رویکردهای سنجش کیفیت در طراحی فضاهای عمومی شهری. نشریه علمی پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، شماره ۴.
۱۹. زنگی آبادی، علی؛ تبریزی، نازنین (۱۳۸۴). تحلیل فضای مبلمان شهری در میدان امام. ماهنامه پیام سبز، (۱۰۷)، ۶۴-۷۳.
۲۰. شیعه، اسماعیل. (۱۳۷۹). مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری. انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران.
۲۱. صدوقیان زاده، مینوش. (۱۳۷۶). فضای مرتفع و شهری. پایان نامه کارشناسی ارشد در دانشگاه علم و صنعت تهران.
۲۲. طاهرطلوع دل، محمد صادق؛ سادات، سیده اشرف. (۱۳۹۶). مولفه های عامل ایجاد سرزندگی ساکنین فضاهای زیستی. نشریه معماری شهر پایدار، شماره ۱، ص ۴۷-۶۰.
۲۳. کلاتری، حسین، انصافیان، پیام (۱۳۹۰). مبلمان شهری، چاپ اول، تهران: سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور.
۲۴. گهل، ج (۱۳۶۶). زندگی بین ساختمان و فضا. لندن: انتشارات گهل و معماران.
۲۵. گلکار، کوروش (۱۳۷۸). نشاط و سرزندگی در شهر به کمک طراحی شهری، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پرتال جامع علوم انسانی، شماره ۳۹، صص ۲۴-۲۸.
۲۶. گلکار، کوروش. (۱۳۸۰). مولفه های سازنده ی کیفیت طراحی شهری. نشریه علمی و پژوهشی صفا (۳۲).
۲۷. گلکار، کوروش، (۱۳۸۷). محیط بصری شهر، سیر تحول از رویکرد تزئینی تا رویکرد پایدار، مجله علوم محیطی، سال پنجم، شماره چهارم.
۲۸. لنارد، کروهر. هنری، لارد. (۱۳۸۶). طراحی فضای شهری و زندگی اجتماعی. (رسول مجتبی پور: مترجم) فصلنامه معماری و شهرسازی، ۴۴-۴۵.
۲۹. مرتضایی، سیدرضا، (۱۳۸۲). رهیافت هایی در طراحی مبلمان شهری، تهران، انتشارات سازمان شهرداری های کشور، چاپ دوم.
۳۰. موره، ژان پیر (۱۳۷۳). فضای شهری، طراحی، اجرا، مدیریت. (حسین رضایی، مترجم). تهران: اداره کل روابط عمومی و بین المللی شهرداری تهران.
۳۱. مشیری، سیدرحیم، رحمانی، بیژن، اسلامی راد، قربان (۱۳۹۳)، مقایسه تطبیقی منظر بافت های شهر بر اساس شاخص های مبلمان شهری، مطالعه موردی: شهر بهشهر، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی شهری چشم انداز زاگرس، سال ششم، شماره ۱۹، ص ۸۱-۹۸.
۳۲. نظری، سلدا؛ رضا بیگی ثانی، راضیه. (۱۳۹۰). میدان فضایی برای بروز تعاملات اجتماعی و راهکارهای طراحی آن. سومین همایش ملی عمران شهری.
- ۳۳.